herpy

AGAMER

Thorny Devil

Moloch horridus

Moloch horridus er en liten ørkenagam fra det indre av Australia, dekket av kjegleformede torner fra snuten til halespissen. Den lever nesten bare av maur, drikker ved å suge opp fuktighet gjennom huden og beveger seg med en karakteristisk vuggende gange. Arten er så spesialisert at den nesten aldri holdes, og det finnes bare lite kunnskap om stell og pleie.

Familie: Agamidae Tidligere navn: *Acanthosaurus gibbosus*

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**15-21 cm** total lengde inkl. hale
Vekt	**30-90 g**
Levealder	**6-20 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Bakkelevende og gravende**
Biotop	**Ørken og halvørken**
Vanskelighetsgrad	**Ekspert**

STELL

Min. terrarium	**120 × 60 × 45 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**25-35 °C**
Varmeplass	**38-45 °C**
Temperatur, natt	**15-20 °C**
Luftfuktighet	**10-30 %**
Vann	**Ingen vannskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 3
Kosthold	**Insekter**
Holdes	**Alene**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kullstørrelse	**3-10 egg**
Kull per år	**1**
Inkubasjon	**90-132 dager** ved 27-31 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Ikke listet**
EU-vedlegg	**Ikke listet**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Moloch horridus er en liten, kompakt agam med kropp, bein og hale dekket av store, kjegleformede torner. I nakken sitter en tornet pukkel som fungerer som et falskt hode: når dyret er truet, bøyer det hodet ned mellom forbeina, slik at rovdyret møter pukkelen i stedet. Tornene består av hornstoff, ikke bein, og gjør dyret vanskelig å svelge.

Voksne dyr blir 15-21 cm inkludert hale. Hunnen er større enn hannen og veier i gjennomsnitt omtrent 45 g (33-89 g), hannen omtrent 30 g og aldri over 49 g. Vekten kan svinge med opptil en tredjedel i løpet av noen få måneder. Fargen er en kamuflasje av brune, gule og rødlige felt og skifter med temperaturen: om morgenen og i kulde er dyret mørkt brunt eller olivenfarget, og når det blir varmt, lysner det til gult og rødt. Arten har ingen lårporer, noe som er uvanlig blant australske agamer.

Tornene er ikke bare et vern. Mellom skjellene løper fine kanaler som leder vann ved kapillarkraft over hele kroppen og bort til munnviklene. Dyret kan derfor drikke ved å berøre en våt overflate med føttene eller beina, og dugg og fuktig sand er de viktigste vannkildene.

M. horridus er den eneste arten i sin slekt. Den ligner de nordamerikanske hornøglene (*Phrynosoma*) i bygning og levesett, selv om de to gruppene ikke er nært beslektet: begge er langsomme, tornete maureter. Arten kan bli opptil 20 år, men mange ville dyr blir bare omtrent 6 år.

Utbredelse og leveområde

Moloch horridus lever i det tørre indre av Australia: i Western Australia, South Australia, Northern Territory og Queensland. Utbredelsen følger sandholdig jord: ørkenens sandsletter og sandrygger og mallee-krattbeltet i det sørlige South Australia og det sørvestlige Western Australia. På steinete jord finnes arten sjelden.

Australia tillater ikke eksport av ville krypdyr, og dyr utenfor landet er derfor ytterst sjeldne.

> **Naturlig utbredelse:** Australia.

LEVEOMRÅDE

Moloch horridus lever i ørken og halvørken: sandsletter, sandrygger og kratt av spinifexgress (*Triodia*), akasie og lave busker på sand eller sandholdig leirjord. Nedbøren er lav og uregelmessig, og forskjellen mellom dag og natt er stor.

Arten er dagaktiv. Den spiser bare når temperaturen er over 24 °C, og aktive dyr har en kroppstemperatur på omtrent 28-33 °C. Den er aktiv i den australske høsten (mars-mai) og igjen fra sent på vinteren til forsommeren (august-desember). I de kaldeste månedene (juni og juli) og de varmeste (januar og februar) beveger den seg bare lite, og på varme dager trekker den seg ned i selvgravde hull. Mesteparten av året holder dyret til på et område på bare 6-9 m i hver retning, med en maurstripe, en fast plass for avføring og et par busker der det sover og søker skygge. I paringstiden vandrer det langt.

Føden er maur, særlig av slektene *Iridomyrmex* og *Crematogaster*. Dyret sitter ved en maurstripe og tar maurene én om gangen med tungen, og et enkelt måltid kan bestå av flere hundre til et par tusen maur.

Stell

TERRARIET

Det finnes bare lite kunnskap om stell og pleie av *Moloch horridus*, og arten egner seg ikke for privat hold. Årsaken er føden: dyret spiser nesten utelukkende maur og trenger store mengder hver dag. Terrariemål, temperaturer og innredning bygger på artens leveområde i Australias ørkener og på dens størrelse og atferd.

Ett dyr trenger et terrarium på minst 120 × 60 × 45 cm (lengde × bredde × høyde). Gulvarealet er det viktige: arten bruker et område på flere meter i hver retning og vandrer langt i paringstiden. Bruk et 10-15 cm dypt lag av bløtt sand blandet med litt jord, lett fuktig i dypet, slik at dyret kan grave seg ned. Innred med flate steiner, røtter og lave busker eller tuer av tørt gress som dyret kan søke ly under. Lokket må gi god ventilasjon. Arten er langsom og klarer seg dårlig sammen med raske, aktive dyr, så den holdes alene.

TEMPERATUR

Om dagen skal temperaturen være 25-35 °C med en solplass på 38-45 °C, målt som overflatetemperatur med et infrarødt termometer. Dyret spiser bare når det er over 24 °C, og aktive dyr har en kroppstemperatur på omtrent 28-33 °C. Temperaturen på solplassen er hentet fra andre australske ørkenagamer. Bruk en halogenspot over en flat stein og termostat på alle varmekilder.

Om natten kan temperaturen falle til 15-20 °C. I naturen hviler arten nedgravd i de kaldeste og varmeste månedene; om en kjølig periode er nødvendig i fangenskap, er ikke dokumentert.

Les mer: Varme og temperatur

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal være lav, 10-30 %, men dyret må kunne få fuktighet gjennom huden. Det drikker ikke av en skål, men tar opp vann ved å berøre vått sand eller dugg med føtter og bein, og kanalene mellom skjellene leder vannet til munnen. Fuktig sand er den viktigste vannkilden. Hold derfor en del av bunnen lett fuktig, og spray om morgenen lett på steiner og sandkant, slik at det dannes dugg. Det skal ikke stå en vannskål i terrariet.

Vedvarende høy fuktighet gir hud- og luftveisproblemer. Hold resten av terrariet tørt, og sørg for god ventilasjon.

LYS OG UVB

Moloch horridus er dagaktiv og lever i fullt sollys, så den trenger kraftig lys og UVB tilsvarende Ferguson-sone 3, for eksempel et T5 HO-rør på 10-12 %. Sonen er valgt ut fra leveområdet og andre dagaktive ørkenagamer. Avstanden fra rør til solplass avhenger av lampe og nett; kontroller med en UV-måler, og sørg for skygge i den ene enden. Hold 12 timer lys om dagen på en tidsbryter, og bytt UVB-røret etter produsentens anvisning.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

Moloch horridus spiser nesten utelukkende maur, særlig av slektene *Iridomyrmex* og *Crematogaster*. Dyret finner en plass ved en maurstripe og tar maurene én om gangen med tungen, i gjennomsnitt omtrent tre i minuttet og opptil én i sekundet. Maur inneholder mye kitin, og dyret utnytter bare omtrent 59 % av energien i dem. Et måltid består derfor av flere hundre til et par tusen maur, og dyret har en stor mage.

Det er dette som gjør arten så vanskelig å holde: det må være en stabil tilførsel av små maur i store mengder hver dag. Det finnes ingen dokumentert erstatningskost. Maur av passende størrelse er hovedfôret; om arten kan leve av små fôrinsekter som spretthaler og nyklekte sirisser, er ikke dokumentert. Støv fôret lett med kalk, og gi jevnlig et vitaminpreparat. Hvor ofte voksne dyr og unger skal fôres, er ikke dokumentert.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Moloch horridus er rolig, langsom og ikke aggressiv. Den beveger seg med en karakteristisk rykkvis gange der den vugger og ofte står helt stille midt i et skritt med en fot løftet. Når den er truet, bøyer den hodet ned og viser den falske pukkelen i nakken, og den kan blåse seg opp. Den har ingen rask flukt og stresses lett av håndtering.

Arten har ikke territorier, og dyrenes områder overlapper i naturen, men i fangenskap holdes den alene. Håndtering bør begrenses til det nødvendige: den er et dyr å se på, ikke å ta opp.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hunnen av *Moloch horridus* er større og tyngre enn hannen: 80-110 mm fra snute til kloakk, mens hannen høyst blir 96 mm. Kjønnene vokser like raskt det første året, deretter vokser hunnene raskest, og dyrene vokser til de er minst fem år gamle. Alder ved kjønnsmodning er ikke dokumentert.

PARRING

Paringen skjer fra sent på vinteren til forsommeren (august-desember), mest i august og september. I den perioden vandrer dyrene langt og møtes ofte ved en busk. Hannen nærmer seg hunnen med raske hodenikk; er hunnen ikke paringsvillig, ruller hun seg over på siden og rister ham av. Paring sees også om høsten, så hunnen kan trolig lagre sæd. Hvordan paring oppnås i fangenskap, er ikke dokumentert.

EGGLEGGING OG KULL

Hunnen legger 3-10 egg, oftest 8, én gang i året fra midten av september til slutten av desember. Hun bruker flere dager på å grave en gang som går opptil 22 cm ned og ender i et luftrom der eggene legges, og fyller den omhyggelig igjen etterpå. Egglegningen koster henne 37-42 % av kroppsvekten, så hun må ha rikelig med fôr etterpå. En hun med egg må ha en kasse med minst 25 cm lett fuktig sand å grave i.

INKUBASJON

Eggene klekkes etter 90-132 dager, i gjennomsnitt 118. Rugetemperaturen i fangenskap er ikke dokumentert; 27-31 °C er et anslag ut fra reiret i naturen, der eggene ligger i et luftrom omtrent 22 cm under overflaten, og der det er omtrent 31 °C ved klekkingen. Legg eggene i lett fuktig vermikulitt i en rugemaskin uten å vende dem.

OPPDRETT AV UNGER

Nyklekte unger er 63-65 mm lange og veier omtrent 2 g. De spiser eggeskallene sine før de graver seg opp til overflaten. Oppdrett i fangenskap er ikke dokumentert, og det er ukjent hva ungene kan leve av utenom svært små maur.

Helse og vanlige feil

Det finnes ingen dokumenterte helsedata for *Moloch horridus* i fangenskap. Ut fra artens biologi og beslektede ørkenagamer er de viktigste problemene:

- Underernæring og vekttap hvis tilførselen av maur ikke er stor og jevn nok. Vekten kan falle med opptil en tredjedel i løpet av noen få måneder, også i naturen.
- Beinskjørhet (metabolsk beinsykdom) ved for lite UVB og kalk.
- Hud- og luftveisproblemer ved vedvarende høy fuktighet.
- Innvollsorm: nesten alle ville dyr har mange rundormer i tarmen, og bendelorm forekommer også.

Et friskt dyr har klare øyne og en fyldig kropp. Kontakt en dyrlege med erfaring med krypdyr hvis dyret går ned i vekt, ikke spiser eller virker sløvt.

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.